

Марія Булейко (Марковська),
спеціально для «Української правди».

Рубрика «Життя»
13 липня 2023

<https://www.pravda.com.ua/cdn/graphics/ratings/>

ЯК У ШВЕЙЦАРІЇ ОТРИМУЮТЬ ПРОФЕСІЮ З 15 РОКІВ І ЧОМУ ЦЕ ЦІКАВО ДЛЯ УКРАЇНИ

"Орієнтовно 75 % учнів в Україні вступають у заклади вищої освіти після закінчення школи. Більш ніж половина випускників до 35 років, за довоєнними даними Держстату, не працюють за спеціальністю. Тоді як приблизно 75 % учнів у Швейцарії обирають професійну освіту", – починає Валентина Полторак, менеджерка швейцарсько-українського проєкту DECIDE.

Мета системи освіти Швейцарії – підготувати людину до дорослого життя, допомогти обрати професію, у якій людина буде фахівцем та з якої матиме кошти.

Здебільшого швейцарські діти заробляють власні кошти вже в старших класах. Адже оплачувано стажуються в компаніях, спеціалізацію яких обрали.

Мати спеціалізацію, яка точно приносить дохід, важливо ще й через те, що в країні немає виплат із безробіття.

"Здобути професію у Швейцарії – це класно. Це відповідально. Ти йдеш у профтех не тому, що не можеш закінчити школу чи вступити в університет, а тому, що це – частина школи", – розповідає народна депутатка зі Львова, секретарка Комітету освіти, науки та інновацій Наталія Піпа, яка в складі української делегації побувала у Швейцарській Конфедерації.

Розповідаємо, чому кейс Швейцарії важливий і корисний для України, як у Швейцарії вчать нормально сприймати свої помилки, чому профосвіта – важливіша від вищої освіти та що саме ми можемо запозичити та навіщо.

Обов'язкова освіта у Швейцарії триває 11 років

Про відповідальність, вибір і самостійність у 15 років

Обов'язкова освіта у Швейцарії триває 11 років. Школярам із першого класу наголошують, що здобути вищу освіту можна завжди. Зокрема, паралельно з тим, як уже працюєш за професійною освітою і маєш власні кошти.

Уже із 6 класу учні часто ходять на екскурсії на різноманітні швейцарські підприємства. Учні спостерігають, як працює виробництво, мають нагоду спробувати себе і зрозуміти, що їм цікаво або навпаки.

Після закінчення середньої школи, тобто 9 класу, учні можуть обрати:

- навчання, що поєднує лекції та практику. Ідеться про дуальне професійне навчання, яке дає змогу отримати свідоцтво про професійні навички. Згодом його можна доповнити, закінчуючи професійний бакалаврат.
- навчання в школі. Школярі навчаються в спеціальній середній школі або гімназії, яка готує їх до вступу в університет.

Фактично, 9-класники, оцінюючи свої можливості та бажання, йдуть до отримання реальної технічної професії або ж націлено обирають здобувати вищу освіту.

"Тут у центрі уваги дитина, їй не викладають, а вона навчається. Вчитель майже не розмовляє, лекції не читають, а одразу дають завдання й очікують, що дитина буде його виконувати самостійно. Звісно, з навігацією від вчителя. Це має неймовірний результат: учень який закінчив 9 клас, уже знає, як поводитися з роботодавцем, як подавати резюме. І, швидше за все, уже має контракт на

стажування в компанії. Отже, 15-річні діти вже працюють, комунікують та беруть на себе відповідальність", – коментує систему освіти член Комітету ВРУ з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування, член ПАРЄ Лариса Білозір.

Якщо людина обирає професійну освіту

Так, орієнтовно 75% дітей у Швейцарії обирають дуальне професійне навчання. Загалом у молоді є вибір серед понад 230 професій.

Насамперед випускникові дев'ятого класу треба визначитися з професією.

Це – складний етап для багатьох молодих людей. Тож під час цього перехідного періоду молодим людям та їхнім батькам надають різноманітні послуги, аби полегшити цей шлях, зокрема, індивідуальну підтримку. Також вони можуть використати додатковий рік навчання в 10 класі, аби визначитися, куди йти далі.

"Ми спілкувалися у Швейцарії з учнями. І мені трапилися дві дівчинки, які не знали, куди йти після 9 класу. Тож вони пішли в додатковий 10 клас. Загалом 80% дітей знає, куди йтимуть після 9 класу, а 20% допомагають визначитися. І цим 20% учням надають 80% уваги", – розповідає Наталія Піпа.

Припустимо, уявний дев'ятикласник хоче стати зварювальником. І тут у нього знову є вибір. Є два шляхи, які пропонує середня професійна освіта:

- дворічна професійна освіта, що дає змогу отримати федеральне свідоцтво ПТО і пропонує професійну кваліфікацію для молодих людей із низькими досягненнями. А головне – гарантує підключення до системи освіти, яка готує молодих людей до роботи в професії з менш високими вимогами;
- федеральний професійний бакалаврат. Три- або чотирирічна програма ПТО, що дає можливість отримати федеральний диплом ПТО. Це навчання, яке готує учнів до роботи за певною професією та забезпечує доступ до вищої професійної освіти.

Тоді швейцарець, який хоче стати зварювальником, шукає роботодавця, який запропонує йому навчання на базі спеціально виділеного навчального робочого місця.

Народний депутат України й голова підкомітету з питань освіти впродовж життя Роман Грищук, який був у складі української делегації у Швейцарії,

розповідає, що цілком нормальна історія у Швейцарії – коли діти самостійно надсилають по 500 запитів на стажування та резюме і проходять десятки співбесід.

"Найголовніше, чому навчають дітей, – це відповідальність. Ти відповідальний за своє життя, ти відповідальний перед роботодавцем. Не батьки й не вчителі. У жодному випадку не може зателефонувати мама чи вчитель і замовити слівце. Адже роботодавець зрозуміє, що ця людина несамотійна. Як можна взяти на роботу людину, яка не відповідальна сама за себе?" – розповідає Роман Грищук.

Окрім цього, Роман розповідає, що у Швейцарії вчать нормально сприймати свої помилки й поразки.

"Це – щось, завдяки чому можна навчатися і розвиватися. Коли дитина відправляє своє резюме різним компаніям і їй відмовляють, – це сприймають нормально. Це не означає, що ти якийсь не такий, це має стимулювати тебе рухатися далі. Якщо ти не помиляєшся – ти не розвиваєшся", – розповідає Роман.

Для молодих людей, яких не зарахували до школи, що дає повну середню освіту, пропонуються перехідні курси. Вони є добровільними й використовуються, аби компенсувати академічні, мовні чи інші прогалини. Курси тривають один рік.

Зрештою, коли швейцарський школяр знаходить роботодавця, то має оформити договір про учнівство.

Це – угода між учнем і роботодавцем. Так, роботодавець зобов'язується забезпечити професійну підготовку за певною професією. А учень повинен виконувати роботу в службах роботодавця.

"В кожному муніципалітеті є спеціальна людина, яка супроводжує дитину школи та участь у виборі професії. Вона також працює з підприємствами. Якщо, наприклад, якась компанія цього року вирішила не надавати можливість для оплачуваного стажування, то про це пишуть чи не всі місцеві газети. І репутаційно для такого підприємства – це великі втрати. У Швейцарії дуальна освіта це – суспільний договір", – розповідає Валентина Полторак.

Далі учня направляють у заклад ПТО, який розташований найближче до компанії, що проводитиме навчання на робочому місці. Так, навчання

складається з 1–2 дні навчання в професійному ліцеї й 3–4 днів роботи в компанії.

"Після 3–4 днів роботи учні зі значно більшим бажанням вивчають теорію. Вони відчують, що таке практика, пробують свої сили. Це допомагає зростати. А не так, що ти просто вчиш теорію і не знаєш, чи будеш її застосовувати", – каже Наталія Піпа.

Важливо, що на робочому місці учнів супроводжує професійний інструктор.

Окрім усього, учні відвідують міжфірмові стажування, на яких вони набувають базові навички, які доповнюють навчання всередині однієї компанії та навчання в закладах ПТО.

Навчання триває два-чотири роки. Увесь цей час 15–18-річний швейцарець отримує зарплату й має право на п'ятитижневу відпустку.

"Водночас учень не має жодних зобов'язань, аби залишитися на цьому підприємстві. Фактично, підприємство вкладає великі кошти, щоби навчати дитину, а вона може перейти до конкурента. Тому фірми вкладають усе можливе, щоби випускник школи залишився працювати тут", – розказує Валентина Полторак.

За словами Валентини, орієнтовно 70% залишаються працювати там, де стажувалися.

Орієнтовно 75% дітей у Швейцарії обирають дуальне професійне навчання

А що після школи?

Так, понад 90% молодих людей отримують кваліфікацію під час другого етапу середньої освіти та продовжують професійну підготовку.

Після закінчення навчання молодий швейцарець, який хотів бути зварювальником (підставте своє), може знайти собі роботу за спеціалізацією.

"Однак у Швейцарії здобуття професійної освіти не означає, що в людини немає можливості вступити в заклад вищої освіти", – наголошує пані Валентина.

Якщо ж він хоче продовжити навчання, то може впродовж додаткового навчального року здобути ступінь спеціалізованого бакалавра.

Також можна одразу вступити на певні курси в спеціальних закладах вищої освіти й розширити свою спеціалізацію й, наприклад, здобути, фах електрогазозварювання.

Ще кілька шляхів: вступити до Вищого технічного училища або продовжуючи працювати, періодично закінчувати курси підвищення кваліфікації.

Цікаво, що зарплата в працівників робочих спеціальностей може бути вища, ніж у фахівців із вищою освітою.

"У Швейцарії не вважають, що їм більше не треба навчатися після профтеху чи університету. У них нормально навчатися впродовж життя, переходити з одного рівня своєї професії на інший. Наприклад, закінчити професійну школу, потім попрацювати, а потім закінчити вищу освіту й розширити свій фах. Ця система дає можливість обирати на кожному кроці", – пояснює Наталія Піпа.

Чому кейс Швейцарії цікавий Україні

В Україні побутує культ вищої освіти. Вступати у виші – престижно, а в ПТУ – ганебно. Мовляв, навчатися доводиться в сірих і погано обладнаних майстернях і аудиторіях, опісля випускникам важко влаштуватися на роботу.

Згідно з реформою Нової української школи, з 2027 року шкільна освіта має змінитися. Вона поділятиметься на три рівні:

- початкову (1–4 роки навчання);
- базову, себто гімназії (5–9 роки навчання);
- старшу профільну школу, тобто ліцеї (10–12 роки навчання).

Обласні та міські ради мають визначити, які школи стануть початковими, а які – гімназіями та ліцеями. Дедлайн – 1 вересня 2024 року.

"В закладах, які ми будемо створювати в межах старшої профільної школи, нам обов'язково треба працювати над зв'язком освіти з ринком праці та профорієнтацією. Важливо орієнтувати дітей, які навчаються в старших класах, аби вони обирали собі професію, за якою вони, окрім покликання, зможуть знайти роботу", – каже Валентина Полторак.

Старша профільна школа даватиме учням можливість вибрати напрям, за яким вони хочуть навчатися. Уже на цьому етапі школяр чи школярка зможуть обрати: їм цікаво поглиблено вивчати філологію, математику, фізкультуру чи щось інше.

"Цікаво також, що під час навчання у Швейцарії діти не мають вивчати стільки предметів, як наші діти. В Україні маса інформації, яку треба вивчити. Вона не завжди потрібна й не завжди така, що знадобиться в житті. Натомість у Швейцарії наголошують на м'яких навички: як комунікувати, як бути стресостійким і працювати в команді. Також є багато прикладних предметів. Наприклад, урок, на якому вивчають устрій держави, які права має людина, як скласти договір оренди, на що я маю право як споживач", – розповідає Лариса Білозір.

Діти в академічних ліцеях готуватимуться до вступу в заклади вищої освіти. А діти, які навчатимуться в професійних ліцеях, здобуватимуть професію і готуватимуться до роботи. Ідеально – якщо людина обере заклад із дуальною системою освіти.

Тоді студенти 70% часу навчатимуться на підприємстві і 30% – у навчальному закладі.

Така форма освіти готує майбутніх працівників за потребами роботодавця. Люди влаштовуються на підприємство та вже вміють працювати з технікою та в команді. А бізнес не витрачає час на навчання людини "з нуля".

"Окрім професійних ліцеїв академічні ліцеї треба також пов'язувати з ринком праці. Це дуже важливо для відбудови України й задля того, щоби люди поверталися в Україну. Тут мають бути професії, яких потребують підприємства в Україні", – говорить Валентина Полторак.

Загалом економіка будь-якої країни залежить від кількості населення, яке працює. Знайти високооплачувану роботу електриком, швачкою, електрослюсарем чи машиністом екскаватора нині значно легше, ніж пробувати влаштуватися юристом або економістом.

"В Україні майже всі діти хочуть вступити в університет. І потім їм важко знайти роботу. Бо кожен другий – юрист чи економіст, ринок перенасичений. У Швейцарії ж дитина з гордістю говорить, що буде фармацевтом чи сантехніком. Адже є розуміння, що кожна професія важлива. Там престижно заробляти гроші в 15 років, мати стабільну роботу. Ми також маємо це переусвідомити. Зокрема, через те, що в Україні стільки руйнувань, країні потрібні руки", – каже Лариса Білозір.

За словами Романа Грищука, в Україні вже поступово змінюються погляди на деякі професійні спеціальності. Наприклад, на кулінарію – завдяки суспільному хайпу.

"Треба також змінити статус тих, хто навчається в профтехосвіті. Це – такі самі студенти, які мають отримувати таку саму стипендію, як і студенти вищої освіти. Також має змінитися якість викладання і забезпечення матеріально-технічної бази закладів ПТО. А зміст програм має бути більш погодженим із роботодавцями й тим, що потрібно ринку праці", – пояснює Роман.

Окрім усього, за словами всіх співрозмовників, українська школа має поступово виховувати в учнів почуття відповідальності за себе.

"Швейцарська школа вчить відповідальності, а не дисципліні. Між цими явищами – прірва. Дисципліна накладає на тебе щось зверху, хтось зобов'язує тебе бути дисциплінованим, а бути відповідальним – твій вибір", – говорить Наталія Піпа.

Економіка Швейцарії щороку входить у двадцятку найпотужніших у світі. Економіка, яка побудована навколо професійно-технічної освіти.

"В жодній розвинутій країні світу з високим рівнем життя ринок праці не функціонує окремо від системи освіти. Приклад Швейцарії, яка 100 років тому акцентувала саме на освіті, цікавий для нашої країни. Завдяки цьому швейцарцям вдалося розвинути промисловість і стати однією з ТОП країн за економічними рейтингами та рівнем життя. Звісно, ми розбудовуватимемо свою унікальну систему освіти. Але під час планування реформи завжди важливо обрати саме ті кейси й приклади, які відповідають реаліям України", – завершує Валентина Полторак.